

Sveučilište J.J. Strossmayera

Filozofski Fakultet

Odsjek za psihologiju

**POVEZANOST NEKIH OSOBINA LIČNOSTI I
SAMOPOŠTOVANJA SA INTERAKCIJSKOM
ANKSIOZNOŠĆU I
DONOŠENJEM ODLUKA**

Diplomski rad

Lea Staničić

Mentor: doc. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2013

SADRŽAJ

SAŽETAK

UVOD.....	1
Velikih Pet.....	1
Samopoštovanje.....	2
Interakcijska anksioznost.....	3
Donošenje odluka.....	4
CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	6
Ciljevi istraživanja.....	6
Problemi istraživanja.....	6
Hipoteze istraživanja.....	6
METODOLOGIJA.....	7
Sudionici.....	7
Instrumenti.....	7
Postupak.....	8
REZULTATI.....	9
RASPRAVA.....	13
ZAKLJUČAK.....	18
LITERATURA.....	19

Povezanost nekih osobina ličnosti i samopoštovanja sa interakcijskom anksioznošću i donošenjem odluka

SAŽETAK

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati odnos između nekih osobina ličnosti (neuroticizam i ekstraverzija) i samopoštovanja, interakcijske anksioznosti i odugovlačenja donošenja odluka. Osim toga, nastojalo se provjeriti koja od navedenih osobina najviše objašnjava faktor odugovlačenja donošenja odluka. Pretpostavke su bile da će osobine ličnosti biti značajno povezane sa interakcijskom anksioznošću, samopoštovanjem i odugovlačenjem, dok će neuroticizam biti najznačajniji faktor u objašnjavanju odugovlačenja donošenja odluka. Uzorak za ovo istraživanje bili su 220 studenata prve godine Ekonomskog i 26 studenata prve godine Filozofskog Fakulteta sa smjera Informatologije sa prosječnom dobi od 19,36 godina. U istraživanju su korištene skale za neuroticizam i ekstraverziju iz Inventara Velikih Pet, Skala interakcijske anksioznosti i Rosenbergova skala samopoštovanja. Osim toga, korištena je skala za odugovlačenje donošenja odluka iz upitnika MDMQ (Melbourne Decision Making Questionnaire). Pretpostavke su potvrđene – sa interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem neuroticizam korelira pozitivno a sa samopoštovanjem negativno. Suprotno tome, sa interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem ekstraverzija korelira negativno, dok sa samopoštovanjem pozitivno. Osim toga, rezultati su pokazali da neuroticizam ne objašnjava najveći postotak varijance odugovlačenja, već interakcijska anksioznost sa tek nešto malo većim postotkom. Iz toga proizlazi da su interakcijsko anksiozniji pojedinci skloni odugovlačiti donošenje odluka i izvršavanje zadataka. Također se pokazalo da spol nema značajan utjecaj u objašnjavanju varijance odugovlačenja.

Ključne riječi: neuroticizam, ekstraverzija, samopoštovanje, interakcijska anksioznost, odugovlačenje donošenja odluka

The relationship of personality traits and interaction anxiety to self-esteem and decision making.

SUMMARY

The aim of this study was to question the relationship between different personality traits with self-esteem, interaction anxiety and procrastination when decision making. Another aim was to find out which of the variables explains the factor of procrastination the most. It was hypothesised that the both neuroticism and extraversion would be significantly related to self-esteem, interaction anxiety and procrastination and that the neuroticism will be the most significant factor in explaining the variable of procrastination. Sample for this study were 220 students of School of Economics and 26 students of Faculty of Arts, course IT Science, in total 246 students of first year with average age of 19,36 years. Scales that were used in this study are: scales from Big Five Inventory, Rosenberg's scale of self-esteem, Leary's Interaction Anxiety scale and scale from Melbourne Decision Making Questionnaire. First hypothesis was confirmed – neuroticism was positively related to interaction anxiety and procrastination and negatively to self-esteem. Contrary to that, extraversion was negatively related to interaction anxiety and procrastination, but positively to self-esteem. Second hypothesis was not confirmed, where the expected variable of neuroticism was not the most significant factor in explaining the procrastination, interaction anxiety was. One can conclude that interactionally anxious students are more likely to engage in procrastination than less anxious one's. Besides that, gender was not a significant factor in explaining procrastination.

Keywords: neuroticism, extraversion, self-esteem, interaction anxiety, procrastination

Uvod

Danas se zna da se svaka osoba razlikuje od drugih na temelju specifičnog uzorka osobina koje čine osnovu ličnost i određuju način djelovanja pojedinca (Fazeli, 2002).

U definiciji samog pojma ličnosti postojale su neke kontroverze koje su bile vezane uz taksonomiju, ali i činjenicu da su u psihologiji neki konstrukti lakši za teoretiziranje nego empirijsko potvrđivanje – što je dovelo do razvoja niza definicija ličnosti, ali bez jedne univerzalne (Fazeli, 2002). Ličnost se najčešće definira kao struktura individualnih razlika organizirana na način da pojedincu omogućava adaptaciju na okolinu (Žitny i Halama, 2011). Nadalje, ta se struktura sastoji od niza faktora, odnosno osobina koje čine tu ličnost. One se mogu definirati kao genetski determiniran sustav kognitivnog procesiranja prema kojem se određuje način percipiranja i reagiranja na situacije oko pojedinca. (Žitny i Halama, 2011).

S napretkom u razvoju istraživanja strukture ličnosti, razvijen je i niz upitnika koji je ispituju. Danas su najpoznatija četiri upitnika bazirana na četiri dominantne taksonomije. Prvi je Mayers-Briggs Indikator Tipa (MBTI) koji se baziran na radu Carla Junga. Drugi se upitnik veže uz Eysencka. U početku se njegova teorija temeljila na dvije dimenzije: Ekstraverzija odnosno Introverzija i Neuroticizam odnosno Emocionalna stabilnost. Kasnije se fokusirao na istraživanje pojedinaca koji boluju od mentalnih oboljenja – pa je u svoju teoriju uveo i treći faktor, Psihoticizam. Treći upitnik se odnosi na Cattellov model od 16 faktora. Raymond Cattell je bio teoretičar koji se bavio osobinama ličnosti, i u njegovom modelu se ličnost sastoji od 16 različitih faktora. Na temelju toga je razvio poznati upitnik 16PF – Sixteen Personality Factor Questionnaire. No, najpoznatiji upitnik je baziran na teoriji Velikih Pet. Prema njoj, cjelokupnu ličnost oblikuje pet faktora (Fazeli, 2002).

Velikih Pet

Danas je model Velikih pet jedan od najčešće korištenih modela u psihologiji ličnosti (Čolović i sur., 2005). On obuhvaća pet širokih ortogonalnih faktora – ekstraverzija, savjesnost, neuroticizam, otvorenost i ugodnost (Mlačić i Knezović, 1996). Svaki od navedenih faktora nosi sa sobom određena karakteristična ponašanja. Savjesnost predstavlja osobu koja je odgovorna, organizirana, neovisna, uporna i odlučna. Otvorenost predstavlja osobu koja je imaginativna, znatiželjna, željna novih znanja i umjetnički orijentirana. Ugodnost predstavlja osobu koja je povjerljiva, znatiželjna, empatična, altruistična, skromna i surađujuća. Dva faktora, neuroticizam i ekstraverzija su faktori opisani s najviše oblika

ponašanja, ali i faktori koji su najviše korišteni u istraživanjima (Fazeli, 2002). Istraživanja pokazuju da su ove dvije osobine ličnosti od svih, najviše povezane s donošenjem odluka, posebice onih vezanih uz karijeru (Di Fabbio i Palazzeschi, 2012).

Ekstraverzija predstavlja osobu koja je socijalna i asertivna, vesela, aktivna, poletna, optimistična i pozitivno zrači (Fazeli, 2002), entuzijastična, živahna i puna energije. Ovaj faktor obuhvaća također facete poput socijabilnosti, prijateljskog ponašanja, vodstva, potencijala i spremnosti (Deniz, 2011). Ekstravertirane osobe su one koje se vole zabavljati, pokazivati vodstvo i ulaziti u socijalne interakcije u kojima vode rasprave i puno pričaju. Istraživanjima se potvrdilo da je *socijalna pažnja* ono što najviše karakterizira takve osobe. Ekstraverti su prirodni vođe te lakše utječu na svoju okolinu. Također će lakše prići nepoznatoj osobi, biti druželjubivi i otvoreni. Osim toga, u mnogim istraživanjima se pokazalo da ekstraverti nemaju problema sa socijalnom anksioznošću (Nezlek i sur., 2011), ali niti sa samopoštovanjem (Suls i Krizan, 2005).

Neuroticizam je faktor koji pokazuje na koji se način osoba suočava sa svakodnevnim stresom (Larsen i Buss, 2008). Neuroticizam se odnosi na osobu koja je tužna, napeta, anksiozna, pesimistična i slabo se emotivno prilagođava (Fazeli, 2002). Jedno od najznačajnijih obilježja neurotičnih osoba je varijabilitet raspoloženja kroz vrijeme. Kod interpersonalnih odnosa ove osobe imaju stalne uspone i padove, te češće doživljavaju anksioznost i strah. Istraživanja su pokazala da je neuroticizam negativno povezan sa svim aspektima socijalne interakcije (Nezlek i sur., 2011). Kada je riječ o poslovnom uspjehu, neuroticizam je loša predispozicija za postizanje uspjeha. Jedan od razloga može biti taj što osobe s izraženim neuroticizmom češće 'iz takta izbacuju' stresori koji se iznenada javljaju u svakodnevnoj poslovnoj rutini. Zbog toga češće sami sebi postavljaju prepreke da ne bi postigli uspjeh, a sve to konačno vodi vlastitom podcjenjivanju i smanjenom samopoštovanju (Larsen i Buss, 2008). Istraživanja su to i potvrdila – između neuroticizma i samopoštovanja postoji čvrsta negativna povezanost (Krizan i Suls, 2005).

Samopoštovanje

Iako se danas na samopoštovanje gleda kao na samostalni konstrukt, istraživanja uvjerljivo pokazuju da je ono duboko ukorijenjeno u osnovne dimenzije ličnosti (Krizan i Suls, 2009). Pojam samopoštovanje prvi je upotrijebio James (1890; prema Zafar i sur., 2012) opisujući ga kao afektivni fenomen. Danas se općenito prihvaća definicija da se samopoštovanje odnosi na evaluaciju odnosno vrednovanje sebe (Jelić, 2011), pri čemu

pojedinci prihvaćaju (ili ne prihvaćaju) sebe i procjenjuju vlastitu vrijednost. Također, ono se odnosi i na procjenu pojedinca o tome koje karakteristike imaju te način na koji sami sebe percipiraju (Zafar i sur., 2012). U svim slučajevima, samopoštovanje je konstrukt evaluacije, odnosno zbroj svih pozitivnih i negativnih reakcija na vlastitu sliku o sebi (Larsen i Buss, 2008).

Ljudi imaju temeljnu potrebu za samopoštovanjem. To se može uočiti već u ranoj dobi kod djece (Burušić i sur., 2002). Samopoštovanje od malena igra veliku ulogu u oblikovanju ponašanja pojedinca i utječe na njegov rast i razvoj (Zafar i sur., 2012). Iako se kod žena i kod muškaraca opće samopoštovanje razlikuje s obzirom na rast i opadanje u rasponu od puberteta do zrelije dobi (Larsen i Buss, 2008), istraživanja su općenito pokazala da nisko samopoštovanje loše utječe na pojedinca – češće se javljaju negativne emocije, anksioznost, javlja se lošije nošenje i suočavanje sa stresom, ali i lošije fizičko zdravlje (Burušić i sur., 2002). S druge strane, osobe sa višim samopoštovanjem su fleksibilnije, asertivnije i imaju pozitivnu sliku o svijetu, teže maksimalnom ostvarenju vlastitih potencijala itd. (Zafar i sur., 2012). Nadalje, više samopoštovanje vodi lakšem snalaženju u socijalnim odnosima, osobe su spremnije glasno govoriti, ali i kritizirati, lakše se nalaze i predlažu alternativna rješenja (Burušić i Tadić, 2006). U razvoju samopoštovanja pojedinca vrlo su važni odnosi pojedinca s ljudima iz njegove okoline. Ono ovisi o tome kako osoba percipira da je drugi ljudi doživljavaju i vrednuju, iako nisu sve interakcije u životu jednako važne za stvaranje vlastitog samopoštovanja (Lebedina-Manzoni i sur., 2007). Dosadašnja istraživanja su pokazala da osobe višeg samopoštovanja lakše ulaze u odnose s drugima, odnosno imaju bolje socijalne vještine (Burušić i Tadić, 2006). Suprotno tome, osobe nižeg samopoštovanja imaju teškoća u uspostavljanju bliskih odnosa s drugima te su češće anksiozni (Lebedina-Manzoni i sur., 2007).

Interakcijska anksioznost

Anksioznost u socijalnim odnosima se često naziva interakcijska anksioznost, a odnosi se na skup stvarnih ili očekivanih evaluacija od strane drugih osoba u stvarnim ili zamišljenim situacijama. Ona nastaje zbog brige kako okolina procjenjuje osobu, te se najčešće izjednačava sa pojmom socijalne anksioznosti (Juretić, 2008). Neki autori su nastojali razlučiti pojam socijalne anksioznosti, i to na faktore interakcijske i opservacijske anksioznosti (Mattick i Clarke, 1998), međutim, istraživanja su pokazala da se taj konstrukt ne sastoji od te dvije facete, te je time ta razdioba odbačena (Safren i sur., 1995).

Kada dođe do uključivanja interakcijski anksiozne osobe u socijalnu situaciju, ona prvo aktivira skup vlastitih pretpostavki. Najčešće se takva situacija procjenjuje 'opasnom' pa se aktivira njezin osobni 'program anksioznosti', odnosno dolazi do niza fizioloških, kognitivnih, emocionalnih i ponašajnih promjena. No, važni su i procesi koji prethode toj situaciji i oni koji slijede nakon. Zajedničko obilježje tih procesa je stalno održavanje pažnje na sebi što pridonosi nestabilnosti slike o sebi. Temeljno obilježje procesa koji se događaju prije i nakon situacije u kojoj se takva osoba nalazi su negativne misli o stvarnim ili zamišljenim promašajima, ali i budućim i mogućim promašajima. Neka istraživanja su pokazala da je socijalna anksioznost povezana s vjerovanjem da će takvi različiti događaji i situacije imati za posljedicu negativnu procjenu drugih. To upućuje na zaključak da socijalno anksiozne osobe zapravo imaju negativne osobine ličnosti (Juretić, 2008).

Jedna od negativnih posljedica anksioznosti u različitim situacijama odnosi se na otežano donošenje odluka. Istraživanja su pokazala da ta osobina ima negativan utjecaj na kognitivne procese koji su aktivni za to vrijeme. Posljedično, odluke su najčešće donešene na emotivnoj bazi, dok su realne, važne i racionalne činjenice bitne za donošenje adekvatnih odluka, izostavljene (Radoshevich i sur., 2009).

Donošenje odluka

Donošenje odluka se može definirati kao sklonost da se razriješi trenutni problem kada postoji više od jednog načina da se dođe do objekta za koji smatramo da je potreban za vlastito zadovoljenje. Jednostavnije, donošenje odluka je proces od niza stadija pomoću kojih pojedinac razmatra alternative rješenja, evaluira ih i odabire ono rješenje koja mu najviše odgovara. Svaki od ovih stadija je pod utjecajem strategija zadržavanja informacija. Stoga, neki autori navode da postoje različiti stilovi u donošenju odluka. Oni se definiraju kao situacije koje uključuju pristup, reakciju i akciju pojedinca koji treba donijeti odluku (Deniz, 2011).

Pri donošenju odluka koje imaju više alternativnih rješenja, pred pojedinca se stavlja veći izazov koji može na njega utjecati negativno, pa i često izaziva stres. Razlike u načinu donošenja odluka pod utjecajem su i individualnih razlika, utjecaja kulturalnih vrijednosti ali i socijalnih stavova društva (Deniz, 2011).

Jedan od istraživanih oblika donošenja odluka jest odugovlačenje (prokrastinacija). U našoj svakodnevici pojedinac se suočava s nizom zadataka za izvršavanje, te sam donosi odluku koji će zadaci biti primarni, a koji odgođeni. Stoga, odugovlačenje se može definirati

kao iracionalno odgađanje zadataka, tj. proizvoljna odgoda nekog namjeravanog zadatka, iako postoji svijest da to nije za vlastito dobro (Steel, 2010). Iako se istraživanja sve više bave odugovlačenjem, prava podloga te osobine se još uvijek ne zna. Pretpostavka je da do odugovlačenja dolazi u onom slučaju kada se pred nas postavi mnogo interesantniji izazov (Steel, 2010).

Za ljude je uobičajeno da pribjegavaju odugovlačenju povremeno, dok se kod nekih to javlja vrlo učestalo i postaje problem (Balkis i Duru, 2007). Odugovlačenje se najčešće javlja među akademskom populacijom, i to prema istraživanju Ellisa i Knausa (1977; prema Balkis i Duru, 2007) čak 95% studenata ima problem sa tom osobinom. Baveći se dublje tom tematikom, Ellis i Knaus su se fokusirali na detaljnija istraživanja odugovlačenja. Iz njihove teorije proizlazi da postoje tri uzroka koji se međusobno preklapaju: omalovažavanje sebe, niska tolerancija na frustracije i hostilnost (Balkis i Duru, 2007). Nadalje, dosadašnja literatura navodi nekoliko mogućih razloga za javljanje ove strategije. Prvi razlog je loša organizacija vremena, što implicira da pojedinac ne raspoređuje svoje vrijeme na adekvatan način. Osim toga, takvo ponašanje dalje implicira da prioriteti nisu postavljeni, kao ni ciljevi koje on nastoji postići. Zbog toga je moguće da se osoba osjeća preplavljeno kada se suočava sa zadatkom i stoga ga odgađa. Drugi razlog je povezan sa manjkom koncentracije da se fokusira na problem. To se može javiti u slučajevima okolinskih distrakcija, kod studenata s manjkom slobodnog prostora za učenje u domu i sl. Anksioznost kao i strah od neuspjeha se odnose na treći razlog. Takva osoba će se više brinuti kako će proći izvedba nego o samoj izvedbi. Slično tome, četvrti razlog je vezan uz negativna vjerovanja koje pojedinac ima o svojim sposobnostima. Osim toga, odugovlačenju mogu pridonijeti osobni problemi kao i nerealna očekivanja o posljedicama odluka (Balkis i Duru, 2007).

Odugovlačenje donošenja odluka je pod utjecajem niza faktora kao i prethodno navedeni konstrukti samopoštovanja i socijalne anksioznosti. Istraživanja pokazuju da je faktor odugovlačenja značajno povezan sa svim osobinama ličnosti Velikih pet. Između odugovlačenja i neuroticizma postoji pozitivna povezanost, dok su rezultati istraživanja sa ekstraverzijom neujednačeni. Jedan dio istraživanja pokazuje da postoji negativna povezanost (Di Fabio i Busoni, 2006; Watson, 2001), dok ostali dio autora bilo kakvu značajnu povezanost ne nalazi – jedno od objašnjenja je da se umjesto skale za ekstraverziju iz Inventara Velikih Pet koristila skala iz inventara NEO-PI-R (Ferrari i sur., 1995).

U ovom će se istraživanju nastojati pokazati povezanost navedenih konstrukata sa nekim osobinama ličnosti kod kasnih adolescenata koji su studenti prvih godina na fakultetima. Praktične implikacije ovog istraživanja barem jednim dijelom leže u mogućnosti

otkrivanja podloge odugovlačenja izvršavanja studentskih obaveza. Osim toga, dobiveni rezultati mogli bi upućivati na probleme s kojima se student potencijalno susreće na fakultetu, te bi se sa boljim razumijevanjem istih bolje mogli pozabaviti ne samo profesori, odnosno asistenti nego i različite grupe za pomoć sa nošenjem sa fakultetskim obavezama.

Ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja

Ciljevi istraživanja

Cilj ovog istraživanja je provjeriti odnos osobina ličnosti, ekstraverzije i neuroticizma, sa samopoštovanjem, interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem donošenja odluka. Osim toga, cilj je provjeriti i koji od tih faktora najviše pridonosi objašnjenju kriterija odugovlačenja donošenja odluka.

Problemi istraživanja

1. Ispitati odnos osobina ličnosti i a) samopoštovanja, b) socijalne anksioznosti i c) aspekta odugovlačenja kod donošenja odluka
2. Ispitati samostalni doprinos osobina ličnosti (ekstraverzija i neuroticizam), socijalne anksioznosti i samopoštovanja aspektu odugovlačenja kod donošenja odluka

Hipoteze istraživanja

Hipoteza 1.

- a) Neuroticizam je negativno povezan, a ekstraverzija pozitivno povezana sa samopoštovanjem
- b) Neuroticizam je pozitivno, a ekstraverzija negativno povezana sa socijalnom anksioznošću
- c) Neuroticizam je pozitivno, a ekstraverzija negativno povezana s odugovlačenjem

Hipoteza 2.

Neuroticizam ima najveći učinak na odugovlačenje donošenja odluke.

Metodologija

Sudionici

Sudionici ovog istraživanja su studenti prve godine Ekonomskog Fakulteta i smjera Informatologije na Filozofskom Fakultetu. Ukupan broj sudionika iznosi 246, od čega je 26 sa Informatologije a 220 sa Ekonomije. Od ukupnog broja sudionika, njih 165 (67,1%) otpada na ženski a 81 (32,9%) na muški spol. Raspon dobi varira između 18 i 29 godina, dok je prosječna dob $M = 19,36$ ($SD = 1,253$).

Instrumenti

Upitnik petofaktorskog modela BFI – Big Five Questionnaire (John, Donahue, and Kentle, 1991). Upitnik se sastoji od 44 čestice koje čine pet skala koje mjere: ekstraverziju, neuroticizam, ugodnost, otvorenost i savjesnost. U ovom će se istraživanju koristiti samo skale neuroticizma i ekstraverzije. Skale su Likertovog tipa od pet stupnjeva gdje 1 označava „nikako se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“. Cronbach alphe iznose za neuroticizam $\alpha = .84$, a za ekstraverziju $\alpha = .89$ (Shafer, 2000) a slični rezultati se dobivaju i u drugim istraživanjima (Oliver i Srivastava, 1999), dok alphe u ovom istraživanju iznose $\alpha = .84$ za neuroticizam, a za ekstraverziju $\alpha = .82$. Viši rezultati na skali ekstraverzije upućuju na aktivnu, veselu, socijalnu osobu koja je spremnija preuzeti vodstvo i izboriti se. Ona će također biti spremnija ući u konflikte, biti druželjubiva sa strancima, ali i izrazito željna socijalne pažnje i rizičnijeg ponašanja. Viši rezultati na skali neuroticizma upućuju da je riječ o neurotičnijoj, zatvorenoj osobi koja je napeta, anksiozna i pesimistična te se teško prilagođava.

Samopoštovanje će se mjeriti **Rosenbergovom skalom samopoštovanja (Rosenberg, 1965).** Skala se sastoji od 10 čestica koje mjere globalno samopoštovanje (kao unidimenzionalni konstrukt). Skala je Likertovog tipa od pet čestica gdje 1 označava „u potpunosti netočno“ a 5 „u potpunosti točno“. Cronbach alpha za ovu skalu izmjeren na hrvatskoj populaciji iznosi $\alpha = .88$ (Burušić i sur., 2002), dok je u ovom istraživanju dobiven $\alpha = .85$. Viši rezultati upućuju na osobu koja je fleksibilnija i asertivnija, ima pozitivnu sliku o svijetu i ostvaruje svoje potencijale.

Skala interakcijske anksioznosti (Interaction Anxiousness scale; Leary, 1983).

Skala se sastoji od 15 čestica i mjeri interakcijsku anksioznost. Skala je Likertovog tipa od pet stupnjeva gdje 1 označava „uopće se ne odnosi na mene“ a 5 „potpuno se odnosi na mene“. Cronbach alpha dobiven na hrvatskoj populaciji iznosi $\alpha = .92$ (Burušić i sur., 2002), dok u ovom istraživanju pouzdanost iznosi $\alpha = .87$. Viši rezultati upućuju na osobu koja je izrazito anksiozna u socijalnim odnosima, ima negativna razmišljanja o sebi i u stalnom je strahu od procjene drugih.

Donošenja odluka će se mjeriti **Upitnikom donošenja odluka Melbourne Decision Making Questionnaire (Mann i sur., 1997)**. Skala se sastoji od 22 čestice koje čine četiri subskale: predostrožnost, preveliki oprez, odugovlačenje i prenošenje odgovornosti – u ovom istraživanju će se koristiti skala odugovlačenja. Skala je Likertovog tipa od tri stupnja, pri čemu 0 označava „ne odnosi se a mene“, a 2 „odnosi se na mene“. Cronbach alpha za skalu odugovlačenja iznosi $\alpha = .81$ (Mann i sur., 1997) dok je u ovom istraživanju dobivena $\alpha = .77$. Rezultati na ovoj skali upućuju na strategiju koja se koristi kod donošenja odluka – viši rezultati upućuju na odugovlačenje oko donošenja odluke te usmjeravanje na manje važne stvari da bi se odgodila odluka.

Postupak

Istraživanje se provodilo na dva fakulteta, na Filozofskom 16. siječnja 2013 i na Ekonomskom 25. veljače 2013. Princip provođenja bio je jednak na oba fakulteta, a provodila ga je autorica ovog rada. Istraživanje se provodilo grupno, tijekom predavanja, a nakon dogovora i organizacije sa profesorima. Na početku je studentima objašnjeno o kakvom je istraživanju riječ i koji je njegov cilj, te je također naglašeno da je ono anonimno, dobrovoljno i da od njega mogu odustati u bilo kojem trenutku. Osim toga, naglašeno je i da će se njihovi podaci koristiti isključivo u istraživačke svrhe. Nakon kratkog uvoda, studentima je podijeljena suglasnost koju su svi potpisali. Nakon toga podijeljen im je skup po četiri upitnika, te im je rečeno da je rješavanje samostalno i da bi trebali biti što iskreniji. Vrijeme za ispunjavanje upitnika bilo je neograničeno.

Rezultati

Prije provjere hipoteza, prikazani su osnovni statistički parametri za sve varijable, odnosno deskriptivna statistika. Provjerena je i pouzdanost upitnika putem koeficijenta Cronbach Alpha, te su testirani normaliteti distribucije putem Kolmogorov-Smirnovljeva testa. Rezultati su prikazani u Tablici 1.

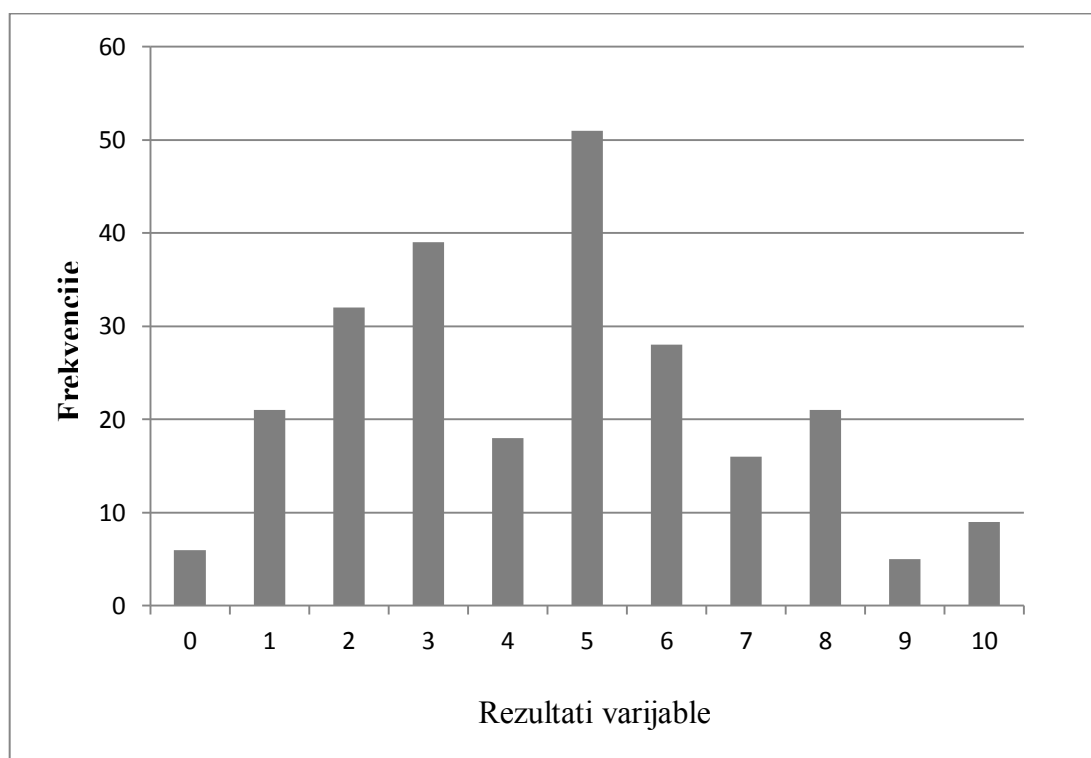
Tablica 1. Prikaz aritmetičkih sredina, standardnih devijacija, teorijskih i dobivenih minimuma i maksimuma, koeficijenata pouzdanosti Cronbach alpha te razina značajnosti K-S testa

<i>Varijabla</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>MIN_T</i>	<i>MAX_T</i>	<i>MIN_D</i>	<i>MAX_D</i>	<i>Cronbachov α</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
VPN	23,10	6,123	8	40	8	38	0,836	0,92	,366
VPE	28,82	5,831	8	40	11	40	0,823	1,27	,077
IA	40,57	10,062	15	75	16	69	0,87	0,78	,579
ODO	4,52	2,46	0	10	0	10	0,767	2,05	,000**
SS	37,54	5,283	10	50	21	48	0,852	1,07	,202

Legenda: ** $p < 0,01$; VPN – skala neuroticizma; VPE – skala ekstraverzija; IA – interakcijska anksioznost; ODO – skala odugovlačenja; SS – skala samopoštovanja

Kao što se može vidjeti iz rezultata, sve distribucije su normalne, osim jedne (skala odugovlačenja). No, ukoliko se obrati pozornost na histogram (Slika 1.), uočava se da je distribucija te varijable relativno normalna osim malog odstupanja koji bi mogao minimalno utjecati na rezultate – stoga se nije radila daljnja transformacija rezultata, nego su se oni uzeli u obliku u kakvom jesu.

Slika 1. Grafički prikaz testiranja normaliteta distribucije za varijablu odugovlačenja

Prema prvom problemu, ispitivao se odnos osobina ličnosti sa samopoštovanjem, odugovlačenjem kod donošenja odluka i interakcijskom anksioznošću. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. Prikaz korelacija između osobina ličnosti i navedenih varijabli

	Int. Anksioznost	Odugovlačenje	Samopoštovanje
Int. Anksioznost	1		
Odugovlačenje	,495**	1	
Samopoštovanje	-,445**	-,393**	1
Neuroticizam	,572**	,436**	-,366**
Ekstraverzija	-,694**	-,425**	,512**

Legenda: ** $p < 0,01$

Prema rezultatima, korelacije između svih varijabli su dobivene u očekivanom smjeru, što znači da je prva hipoteza potvrđena. Neuroticizam negativno korelira sa samopoštovanjem, dok sa interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem korelira pozitivno.

Dakle, osobe koje su postigle viši rezultat na neuroticizmu, izvještavaju o nižem samopoštovanju ali i o višoj anksioznosti u interakcijama s okolinom te češće pribjegavaju odugovlačenju kod donošenja odluka. Ekstraverzija ide u suprotnom smjeru, odnosno ona pozitivno korelira sa samopoštovanjem, dok sa interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem negativno. Dakle, sudionici koji postižu više rezultate na skali ekstraverzije izvještavaju o nižoj anksioznosti u interakcijama s okolinom i rjeđem korištenju strategije odgađanja donošenja odluka, ali i o nešto višem samopoštovanju. Najviša korelacija (ali negativna) nalazi se između ekstraverzije i interakcijske anksioznosti $r = -,694$, dok je najmanja između neuroticizma i samopoštovanja (također negativna), $r = -,366$. Sve dobivene korelacije značajne su na razini od 1%.

Osim korelacija koje su postavljene hipotezom, provjerena je i povezanost između varijabli odugovlačenja donošenja odluka, samopoštovanja i interakcijske anksioznosti. Najviša korelacija dobivena je između odugovlačenja donošenja odluka i interakcijske anksioznosti i iznosi ,495. Ostale dvije korelacije su negativne i to, korelacija između interakcijske anksioznosti i samopoštovanja iznosi -,445, dok je najniža kod odugovlačenja i samopoštovanja -,393.

Prema drugoj hipotezi, najveći dio varijance odugovlačenja kod donošenja odluka objašnjava neuroticizam. U svrhu provjere korištena je hijerarhijska regresijska analiza gdje je odugovlačenje kriterij (uz kontrolu varijable spola). U prvom koraku uvrštena je varijabla spola, u drugom varijable osobina ličnosti, u trećem interakcijska anksioznost a u zadnjem varijabla samopoštovanja. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3. Prikaz svih koraka regresijske analize za kriterij odugovlačenja donošenja odluka

	Prediktori	β	p
Model 1	Spol	,15	,817
	$R = ,015$	$R^2 = ,000$	$F = ,054$
Model 2	Spol	,065	,246
	VPE	-,281**	,000
	VPN	,322**	,000
	$R = ,510$	$R^2 = ,261$	$F = 42,603$
Model 3	Spol	,099	,076
	VPE	-,112	,144
	VPN	,231**	,001
	IA	,301**	,000
	$R = ,546$	$R^2 = ,298$	$F = 13,029$
Model 4	Spol	,092	,096
	VPE	-,051	,516
	VPN	,207**	,002
	IA	,282**	,001
	SS	-,165**	,010
	$R = ,564$	$R^2 = ,318$	$F = 6,759$

Legenda: ** $p < 0,01$; VPN – skala neuroticizma; VPE – skala ekstraverzija; IA – interakcijska anksioznost; SS – skala samopoštovanja

U prvom koraku analize, uključena je varijabla spola da bi se provjerilo ima li ona utjecaj na kriterij. Rezultati su pokazali da ona nije statistički značajna, što znači da spol nije značajna varijabla kada je riječ o odugovlačenju donošenja odluka. U drugom koraku, osim spola, u analizu su uvedene varijable neuroticizma i ekstraverzije. Prema rezultatima, obje varijable su značajni prediktori kriterija odugovlačenje odluka, a zajedno objašnjavaju 26,1% varijance kriterija. Pri tom je ekstraverzija negativan, a neuroticizam pozitivan prediktor. Takvi rezultati upućuju da osobe koje postižu više rezultate na neuroticizmu, postići će i više rezultate na odugovlačenju kod donošenja odluka, dok će na istoj skali ekstraverti postići niže rezultate.

No kako je i predviđeno, neuroticizam objašnjava veći dio nego ekstraverzija, što je u skladu s literaturom. U trećem koraku, nakon uvođenja varijable interakcijske anksioznosti, varijabla ekstraverzije više nije značajan prediktor, već samo varijable neuroticizama i interakcijske anksioznosti. Ovi rezultati sugeriraju postojanje medijacijskog odnosa, pri čemu interakcijska anksioznost posreduje u odnosu između ekstraverzije i odugovlačenja donošenja odluka. Za razliku od toga, varijable neuroticizama i interakcijske anksioznosti su značajni prediktori, pri čemu su i jedna i druga varijabla pozitivni prediktori. Drugim riječima, osobe koje su visoko na skali neuroticizma i interakcijske anksioznosti, vjerojatno će češće pribjegavati strategiji odugovlačenja odluka. Ta dva prediktora zajedno objašnjavaju 29,8% varijance kriterija, s tom razlikom što neuroticizam više ne objašnjava najveći postotak varijance kriterija odugovlačenja donošenja odluka (23,1%), nego interakcijska anksioznost (30,1%).

U zadnjem koraku uvedena je varijabla samopoštovanja. Ona je tek nešto malo utjecala na rezultate, ali se pokazala značajnim prediktorom za kriterij. Prema tome, sudionici koji postižu više rezultate na skali samopoštovanja, rjeđe će pribjegavati odugovlačenju donošenja odluka. U zadnjem koraku postotak objašnjene varijance kriterija iznosi 31,8%, s tim da najveći prediktor i dalje ostaje interakcijska anksioznost sa 28,2%. Neuroticizam ima tek nešto manji udio od navedene varijable (20,7%), s čime druga hipoteza nije potvrđena..

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos između osobina ličnosti i samopoštovanja, interakcijske anksioznosti i odugovlačenja donošenja odluka na populaciji studenata prve godine na fakultetu.

U okviru prvog problema, cilj je bio ispitati povezanost između osobina ličnosti i interakcijske anksioznosti. Rezultati pokazuju da je povezanost između neuroticizma i interakcijske anksioznosti pozitivna. Takvi rezultati ne začuđuju iz razloga što je i niz dosadašnjih istraživanja potvrdio da su neuroticizam i anksioznost povezani. Neuroticizam je osobina ličnosti koja obuhvaća niz faceta poput anksioznosti, sramoćenja, nesigurnosti i iritabilnosti. Te facete obuhvaćaju ponašanja koja su u skladu sa anksioznošću koja nastaje u kontaktu s drugim ljudima (Deniz, 2011). Slično tome, istraživanja (Clark i sur., 1994; Hayward i sur., 2000; Watson, Gamez i Simms, 2005; prema Uliaszek i sur., 2010) su pokazala da je neuroticizam prediktor za nastajanje simptoma anksioznosti ali i anksioznih poremećaja, pa time povezanost između interakcijske anksioznosti i neuroticizma postaje sve

jasnija (Uliaszek i sur., 2010). Takvi rezultati se mogu također možda objasniti činjenicom da je riječ o novoj situaciji s kojom se studenti nisu još susretali, a radi se o procjeni njihovih osobina. Također, riječ je o studentima koji su zajedno na godini tek par mjeseci, što implicira da se još uvijek nalaze na relativno nepoznatom terenu pa nisu sasvim opušteni. Takve činjenice navodi i Puklek Levpušček i Berce (2012) s rezultatima koji pokazuju da studenti koji imaju povišenu socijalnu anksioznost zapravo su studenti koji se nisu još dovoljno asimilirali u okolinu.

Suprotno neuroticizmu, povezanost ekstraverzije i interakcijske anksioznosti je negativna. Ekstraverzija je faktor koji objašnjava facete poput sociabilnosti i prijateljskog ponašanja, koje su u kontrastu sa neuroticizmom, a time i interakcijskom anksioznošću (Deniz, 2011). Zbog te definicije, ne čudi da je povezanost negativna, a to ističu i dosadašnja istraživanja (Bienvenu i sur, 2001; Watson i sur., 2005; prema Uliaszek i sur., 2010). Watson i sur. (2005) su dobili suprotne rezultate nalazeći povezanost između niske ekstraverzije i socijalne anksioznosti, što je u skladu s pretpostavkama (Uliaszek i sur., 2010). Nastojeći razlučiti ekstraverziju i socijabilnost, Eysenck je još 1947. godine postavio teoriju da socijabilnost nije osnovna odlika ekstraverzije. Prateći rezultate istraživanja (Fraser, prema Eysenck, 1947), došao je do zaključka da nedostatak socijabilnosti i socijalna anksioznost predstavlja odliku neuroticizma, a ne introvertiranosti (Čolović i sur., 2005) stoga ne čudi što je i u ovom istraživanju navedeno još jednom potvrđeno.

Nadalje, ispitala se povezanost osobina ličnosti i odugovlačenja, pri čemu je utvrđeno da su neuroticizam i odugovlačenje pozitivno povezani. Dosadašnja istraživanja odugovlačenja donošenja odluka većinom su se usmjeravala na akademsko odlučivanje kod studenata. Sva ta istraživanja potvrdila su jedinu hipotezu o ovoj povezanosti, a to je da je ona pozitivna (Johnson i Bloom, 1995). Osim toga, postoji još niz istraživanja koja potvrđuju navedeno (Hess i sur., 2000; Watson, 2001; Di Fabio, 2006). Van Eerde (2003) je u meta analizi istraživanja odnosa odugovlačenja i osobina ličnosti našao umjerenu, ali čvrstu povezanost. Pojedinci s izraženim neuroticizmom su neuspješni u suočavanju sa stresom i stoga su skloni iracionalnim razmišljanjima oko trenutne situacije. Suprotno tome, osobe koje su nisko na neuroticizmu mirno pristupaju stresnoj situaciji i stabilniji su (Žitni i Halama, 2011).

U ovom istraživanju, provjeravala se povezanost između ekstraverzije i odugovlačenja. Dosadašnja istraživanja su davala neujednačene rezultate. U istraživanju Johnsona i Blooma (1995), pokazalo se da između odugovlačenja i ekstraverzije nema značajne povezanosti. To istraživanje potpuno je suprotno onome koje su provodili McClown, Petzel i Rupert (1987) te

dobili visoku ($r = ,60$) i to pozitivnu povezanost između ekstraverzije i odugovlačenja. Ovaj nalaz pokušali su objasniti činjenicom da ekstraverti češće odluke donose nakon promišljanja o svim mogućim solucijama, te to može biti razlog zašto se kod njih javlja veće odugovlačenje. Suprotno tome, Di Fabio (2006) je provela istraživanje da bi provjerila korelate koji su povezani sa odugovlačenjem. Njeni rezultati su pokazali da između odugovlačenja i ekstraverzije postoji negativna povezanost – ti rezultati u skladu su sa rezultatima ovog istraživanja gdje je dobivena korelacija negativna. Budući da rezultati istraživanja nisu jednoznačni, postoji mogućnost da je strategija odugovlačenja pod utjecajem različitih faktora koji nisu ispitani u ovom istraživanju, ali imaju utjecaja na nju.

Razlog postojanja nekonzistentnih rezultata može biti korištenje različitih skala za mjerenje. Istraživanja su pokazala da se različiti rezultati dobiju korištenjem skala za ekstraverziju iz Inventara Velikih Pet i skala iz NEO-PI-R testa (Ferrari i sur., 1995). Razlog tome mogu biti i neke razlike po pitanju korištenja strategije odugovlačenja donošenja odluka. Prema istraživanju Mann i sur. (1997) koji su istraživanje o donošenju odluka provodili u šest različitih država, postoje razlike u prosjeku korištenja navedene strategije. To može biti slučaj i u ovom istraživanju, međutim riječ je o studentima koji dolaze iz različitih regija države.

Postoji niz istraživanja koja se bave povezanošću samopoštovanja i osobina Velikih Pet – činjenica je da su to konstrukti koji su među najistraživanijima kroz povijest psihologije. Budući da je se pokazalo da postoji povezanost između samopoštovanja i svih osobina Velikih pet, postavlja se pitanje može li se konstrukt samopoštovanja potpuno podvesti pod Velikih Pet? Svih pet varijabli (otvorenost, neuroticizam, ekstraverzija, ugodnost i savjesnost) objašnjavaju 34% varijance samopoštovanja, što ostavlja 66% varijance neobjašnjeno (u ostatak varijance mogu ući povezanosti samopoštovanja sa depresijom, bliskim odnosima, socijalnim usporedbama, postignućem i sl.). Postavlja se pitanje je li moguće o tim povezanostima govoriti čak i ako se makne udio Velikih pet iz varijance samopoštovanja? (Robins i sur., 2001). Unatoč tome, razumijevanje odnosa između samopoštovanja i osobina ličnosti je važno iz razloga što izgleda da se oni zajednički razvijaju te međusobno utječu jedni na druge (Robins i sur, 2001; prema Mlačić i sur., 2007). Među najčešće istraživanim povezanostima su one sa ekstraverzijom i neuroticizmom. Ovim istraživanjem provjerena je i ta povezanost te su rezultati pokazali da između samopoštovanja i neuroticizma postoji umjerena negativna povezanost, kao što potvrđuje i niz dosadašnjih istraživanja (Judge, Erez i Bono, 1998; Watson i sur., 2002; Suls i Krizan, 2005; Schmitt i sur, 2005; Krizan i Suls, 2009). Slično tome, istraživanja navode da između ekstraverzije i samopoštovanja postoji pozitivna povezanost (Watson i sur., 2002; Mlačić i sur., 2007; Krizan i Suls, 2009; Suls i

Krizan, 2009), što je još jednom potvrđeno i ovim istraživanjem. Povezanosti između neuroticizma i samopoštovanja obično prelazi korelaciju od $-.50$, dok kod ekstraverzije, raspon u kojem se povezanost kreće je između $.30$ i $.50$ (Suls i Krizan, 2009). Iako su dobiveni rezultati malo van raspona, kreću se u smjeru svih dosadašnjih istraživanja.

Navedeni rezultati koji obuhvaćaju povezanost osobina ličnosti i samopoštovanja, interakcijske anksioznosti i odugovlačenja kod donošenja odluka, svi su u skladu sa postavljenim pretpostavkama, što znači da je prva hipoteza u potpunosti potvrđena.

U okviru drugog problema nastojao se ispitati odnos varijabli s odugovlačenjem, odnosno koja varijabla je najbolji prediktor za odugovlačenje donošenja odluka. Za pojedinca je važno da ima dobre tehnike donošenja odluka da bi mogao prevazići probleme koji mu se postave (Deniz, 2011). Ukoliko se odluke donesu bez razmatranja opcija i prikupljanja informacija o problemu, ishod rješenja problema će često za pojedinca biti negativan (Radoshevich i sur, 2009). Iz navedenog problema, niz istraživanja se pozabavio povezanošću između osobina ličnosti i načina donošenja odluka. Jedna od češće istraživanih faceta donošenja odluka je odugovlačenje, koje je često ispitivani u korelaciji s neuroticizmom. Istraživanja su pokazala da su oni u pozitivnoj korelaciji (Watson, 2001; Di Fabio i Busoni, 2006), što se objašnjava činjenicom da pojedinci koji su emocionalno stabilniji imaju manje teškoća pri donošenju odluka i obrnuto (Di Fabio i Palazzeschi, 2012). S tom pretpostavkom se postavila hipoteza i u ovom istraživanju. Koristeći model regresijske analize pokazalo se da neuroticizam ne objašnjava najveći postotak kriterija odugovlačenja (20,7%) kao što je pretpostavljeno, već interakcijska anksioznost sa 28,2%.

S obzirom na prethodna istraživanja, da interakcijska anksioznost obuhvaća najveći dio varijance od ostalih varijabli ne iznenađuje, iako time druga hipoteza nije potvrđena. Razlog tome može biti socijalni utjecaj koji ima veći efekt na osobu koja se nalazi u nepoznatoj okolini nego sama osobina neuroticizma. Ti rezultati su u skladu sa nekim istraživanjima koja su se većinom bavila povezanošću odugovlačenja donošenja odluka i anksioznosti u globalu, izlučujući socijalnu anksioznost kao posebnu varijablu (Rothblum i sur, 1986; Ferrari, 1991; Onwuegbuzie, 2004). Kako se socijalnu anksioznost može opisati putem osjećaja prihvatanja, emocionalnog distresa i izbjegavajućeg ponašanja u društvu (Puklek Levpušček i Berce, 2012), takvi pojedinci često pribjegavaju sigurnim naučenim ponašanjima koja ih ne dovode u situacije gdje će morati donositi odluke o nepoznatim stvarima (Rodebaugh i sur., 2007). Di Fabio i Palazzeschi (2012) navode kako je upravo taj čimbenik socijalne evaluacije presudan za procese donošenja odluka, posebice onih maladaptivnih poput odugovlačenja. Kako se socijalna anksioznost smatra jednom od faceta neuroticizma (Deniz, 2011), bilo je opravdano

pretpostaviti da će nadređena osobina obuhvatiti veći dio varijance odugovlačenja, no rezultati su pokazali suprotno.

Nadalje, ovo istraživanje se provodilo na studentima prve godine fakulteta. Upravo su oni bili ciljna skupina iz razloga što još uvijek nemaju čvrsto uspostavljene načine učenja, donošenja odluka oko ispita, seminara i sl., te su zbog navedene nesigurnosti podložni socijalnom pritisku. Fakultetske godine, posebice prva, predstavljaju veliki razvojni izazov za prelazak u odraslu dob, i u njemu dolazi do niza vanjskih utjecaja što emocionalnih, što intelektualnih. Istraživanja su pokazala da su specifično u toj prijelaznoj dobi osobe podložne različitim utjecajima i nestabilne po pitanju formiranja nekih svojih karakteristika (Zafar i sur., 2012). Prije potpunog sazrijevanja i postizanja akademskog uspjeha, oni se nalaze u fazi gdje je proces donošenja odluka još uvijek potkovan nesigurnošću, pa se iz toga razloga može javiti odugovlačenje (Commendador, 2007). Juretić (2008) navodi kako socijalno anksioznija osoba češće pokazuje ispitnu anksioznost, strah od socijalne evaluacije i zbog toga se nije u stanju odmah fokusirati na problem (ispit, seminar, usmeno odgovaranje, prezentacija). Iz ovih navoda može se izvući zaključak da je odugovlačenje donošenja odluka u ovoj prijelaznoj dobi pod velikim utjecajem socijalne okoline te vlastitog načina nošenja sa socijalnim pritiscima.

Neka od ograničenja ovog istraživanja su prvenstveno uvjeti provođenja samog istraživanja. U dogovoru s profesorom, istraživanje je provedeno pred pauzu dužeg predavanja što implicira nestrpljivost i uopće manjak energije studenata da se potpuno posvete ispunjavanju upitnika. Budući da je riječ o dužem predavanju, kod studenata je moglo doći do zamora, prvenstveno zbog manjka pažnje, ali i kompleta od četiri upitnika. Osim toga, upitno je koliko su studenti biti motivirani za ispunjavanje ovih upitnika. Još jedan od nedostataka ovog istraživanja je taj što među varijable nije uvedena još jedna osobina, a to je ispitna anksioznost. Slično istraživanje provela je Juretić (2008) koja je nastojala objediniti dispozicijske osobine, poput interakcijske i ispitne anksioznosti jednako kao i situacijske, poput samoeфикаsnosti i automatskih misli s ciljem provjere postizanja uspjeha na ispitima. Njeni rezultati pokazuju da su interakcijska anksioznost i ispitna anksioznost povezane te su značajan prediktor u objašnjavanju postizanja uspjeha na ispitima. Tom bi se varijablom možda pokazala povezanost sa interakcijskom anksioznošću te koliko taj korelat ima utjecaja na odugovlačenje kod studentskih obaveza.

Jedan od nedostataka može biti i mali uzorak, ali i nejednaka zastupljenost muškog i ženskog spola. Također su se možda mogle uvesti još neke varijable osobina ličnosti, poput savjesnosti, koje također imaju veliki utjecaj na sve facete donošenja odluka. Savjesnost se

definira kao tendencija pojedinca da bude odgovoran, ambiciozan, pažljiv, discipliniran i ažuran u obavljanju obaveza (Deniz, 2011). Prema istraživanju Di Fabie i Busonija (2006) postoji negativna povezanost između odugovlačenja i savjesnosti. U istraživanju Lee i sur. (2006) savjesnost se pokazala kao značajan prediktor u objašnjavanju odugovlačenja donošenja odluka, više nego faktor neuroticizma. Prema tome, možda bi sa faktorom savjesnosti došlo do drugačijih promjena u kriteriju s obzirom ostale varijable u ovom istraživanju. Slični rezultati su dobiveni i u ostalim istraživanjima (Watson, 2001; Schouwenburg i Lay, 1995).

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti povezanost između osobina ličnosti i samopoštovanja, interakcijske anksioznosti i odugovlačenja donošenja odluka. Rezultati su pokazali da je neuroticizam pozitivno povezan sa interakcijskom anksioznošću i odugovlačenjem, a negativno sa samopoštovanjem, što su rezultati u skladu sa literaturom. S druge strane, ekstraverzija se pokazala kao faktor koji je pozitivno povezan sa samopoštovanjem a negativno sa odugovlačenjem donošenja odluka i interakcijskom anksioznošću. Osim toga, regresijskom analizom se nastojalo utvrditi koji faktor obuhvaća najveći dio varijance odugovlačenja donošenja odluka. Prema hipotezi to je trebao biti neuroticizam, no uvodeći sve faktore u analizu pokazalo se da interakcijska anksioznost obuhvaća nešto malo veći postotak kod odugovlačenja. Iako druga hipoteza nije potvrđena, svi dobiveni rezultati se kreću u predviđenom smjeru.

LITERATURA

- Andrews, F., M. (1991): Measures of Personality and social Psychological Attitudes, (2nd ed.), New York: Academic Press
- Čolović, P., Mitrović, D., Smederevac, S. (2005): Evaluacija modela Velikih Pet u našoj kulturi primenom upitnika FIBI, Psihologija, Vol. 38 (1), 55-76
- Balkis, M., Duru, E. (2007): The Evaluation of the Major Characteristics and Aspects of the Procrastination in the Framework of Psychological Counseling and Guidance, Educational Sciences: Theory & Practice, 7 (1), 376-385
- Burušić, J., Ferić, I., Rihtar, S. (2002): Prisutnost pojedinih aspekata socijalne evaluacije u osoba nižega i višega samopoštovanja, Društvena istraživanja, Zagreb, br. 4-5 (60-61), str. 681-697
- Burušić, J., Tadić, M. (2006): Uloga samopoštovanja u odnosu crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina, Društvena istraživanja, Zagreb, br. 4-5 (84-85), str. 753-771
- Commendador, K (2007): The relationship between female adolescent self-esteem, decision making, and contraceptive behavior Journal of the American Academy of Nurse Practitioners, 19, 614–623
- Deniz, M.E. (2011): An investigation of decision-making styles and the five-factor personality traits with respect to attachment styles, Educational Sciences: Theory and Practice, 11(1), 105-113
- Di Fabio, A. (2006): Decisional procrastination correlates: personality traits, self-esteem or perception of cognitive failure?, Int J Educ Vocat Guid, vol. 6, 109–122
- Di Fabio, A., Busoni, L. (2006). Covariation des styles décisionnels: Perception d'échec cognitif, estime de soi ou traits de personnalité? L'Orientation Scolaire et Professionnelle, vol. 35, 363–385
- Di Fabbio, A., Palazzeschi, L. (2012): Incremental variance of the core self-evaluation construct compared to fluid intelligence and personality traits in aspects of decision-making, Personality and Individual Differences 53, 196–201
- Eysenck, H. J. (1947): Dimensions of Personality, London: Routledge & Kegan Paul.
- Fazeli, S.H. (2002): The Exploring Nature of the Assessment Instrument of Five Factors of Personality Traits in the Current Studies of Personality, Asian Social Science Vol. 8, No. 2, 64-275
- Ferrari, J. R. (1991): Compulsive procrastination: some self-reported characteristics, Psychological Reports, Volume 68, 455-458

- Ferrari, J. R., Johnson, J. L., MacCown, W. G. (1995): *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and Treatment*, New York, Plenum Press
- Hess, B., Sherman, M., F., Goodman, M. (2000): Eveningness predicts academic procrastination: the mediating role of neuroticism, *Journal of Social Behavior & Personality*, Vol 15, no. 5, 61-74
- Jelić, M. (2011): Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: konstrukt sigurnosti samopoštovanja, *Društvena istraživanja*, Zagreb, br. 2 (116), str. 443-463
- John, O.P., Srivastava, S. (1999): *The Big-Five Trait Taxonomy: History, Measurement and theoretical perspectives*, *Handbook of personality: Theory and research* (2nd.), New York: Guilford (in press)
- Johnson, J., L., Bloom, A., M. (1995): An analysis of the contribution of the Five factors of personality to variance in academic procrastination, *Personality and Individual Differences*, vol. 18, no. 1, 127–133
- Juretić, J. (2008): Socijalna i ispitna anksioznost te percepcija samoeфикаsnosti kao prediktori ishoda ispitne situacije, *Psihologijske teme* 17, 1, 15-36
- Krizan, Z., Suls, J. (2009): Implicit self-esteem in the context of trait models of personality, *Personality and Individual Differences* 46, 659–663
- Larsen, R.J., Buss, D.M. (2008): *Psihologija ličnosti*, Jastrebarsko, Naklada Slap
- Lebedina-Manzoni, M., Lotar, M., Ricijaš, N. (2007): Podložnost vršnjačkom pritisku i samopoštovanje kod studenata, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 2008, Vol 44, br. 1, str. 77-92
- Lee, D., Kelly, K. R., Edwards, J. K. (2006): A closer look at the relationships among trait procrastination, neuroticism, and conscientiousness, *Personality and Individual Differences* Volume 40, Issue 1, 27–37
- Mann, L., Burnett, P.C., Radford, M., Ford, S. (1997): The Melbourne Decision-Making Questionnaire: an instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict, *Journal of Behavioral Decision Making*, 10(1), pp. 1-19
- Mattick, R. P., & Clarke, J. C. (1998). Development and validation of measures of social phobia scrutiny fear and social interaction anxiety, *Behaviour Research and Therapy*, vol. 36, 455–470
- McCown, W., Petzel, T., & Rupert, P. (1987). An experimental study of some hypothesized behaviors and personality variables of college student procrastinators. *Personality and Individual Differences*, 8, 781–786.

- Mlačić, B., Knezović, Z. (1996): Struktura i relacije Big-Five markera i Eysenckova upitnika ličnosti: empirijska usporedba dvaju strukturalnih modela ličnosti, Društvena istraživanja, Zagreb, br. 1(27), str. 1-21
- Mlačić, B., Milas, G., Kratochvil, A. (2007): Adolescent personality and self-esteem – an analysis of self-reports and parental-ratings, Društvena istraživanja Zagreb, br. 1-2 (87-88), str. 213-236
- Nezlek, J.B., Shutz, A., Shroder-Abe, M., Smith, C.V. (2011): A Cross-Cultural Study of Relationships Between Daily Social Interaction and the Five-Factor Model of Personality, Journal of Personality, 79:4, 811-840
- Oliver, P. J and Srivastava, S. (1999). The Big-Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives, Handbook of personality: Theory and research (2nd ed.), New York: Guilford Press, 102-139
- Onwuegbuzie, A.J.(2004): Academic procrastination and statistics anxiety, Assessment and evaluation in Higher Education, vol. 29, no. 1, 3-19
- Puklek Levpušček, M., Berce, J. (2012): Social anxiety, social acceptance and academic self-perceptions in high school students, Društvena istraživanja Zagreb, br. 2 (116), str. 405-419
- Radoshevich, D.M., Levine, M.S., Kong, G. (2009): The influence of conscientiousness and anxiety on decision-making, International Journal of Business Research, Volume 9, Number 4, 194-200
- Robins, R. W., Tracy, J. L., Trzesniewski, K., Potter, J., Gosling, S. D. (2001): Personality Correlates of Self-Esteem, Journal of Research in Personality, vol. 35, 463–482
- Rodebaugh, T. L., Woods, C. M., Heimberg, R. G. (2007): The Reverse of Social Anxiety Is Not Always the Opposite: The Reverse-Scored Items of the Social Interaction Anxiety Scale Do Not Belong, Behavior Therapy, 38, 192–206
- Safren, S. A., Turk, C. L., Heimberg, R. G. (1998): Factor structure of the Social Interaction Anxiety Scale and the Social Phobia Scale, Behaviour Research and Therapy, Volume 36, Issue 4, Pages 443–453
- Schouwenburg, H., C., Lay, C., H. (1995): Trait procrastination and the Big Five factors of personality, Personality and Individual differences, vol. 18, issue 4, 481-490
- Shafer, A. B. (2000): Mediation of the Big Five's effect on career decision making by life task dimensions and on money attitudes by materialism, Personality and Individual Differences 28, 93 -109

- Stamać, Z.K. (2003): Provjera točnosti stereotipa fizičke atraktivnosti, Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski Fakultet, Zagreb
- Steel, P. (2010): Arousal, avoidant and decisional procrastinators: Do they exist?, *Personality and Individual Differences*, vol. 48, 926-934
- Sternberg, R.J. (2005): Kognitivna psihologija, Jastrebarsko, Naklada Slap
- Suls, J., Krizan, Z. (2005): On the relationships between explicit and implicit global self-esteem and personality, *The New Frontiers of Self Research*, 79–94
- Uliaszek A. A., Zinbarga, R. E., Minekaa, S., Craske, M. G., Suttona, J. M., Griffitha, J. W., Rosec, R., Watersc A., Hammen, C. (2010): Anxiety, Stress, & Coping, Vol. 23, No. 4, 363-381
- Van Eerde, W. (2003): A meta-analytically derived nomological network of procrastination, *Personality and Individual Differences*, vol. 35, issue 6, 1401-1418
- Watson, D. C. (2001): Procrastination and the Five-factor model: a facet level analysis, *Personality and Individual Differences*, vol. 30, no. 1, 149-158
- West, R. J. (1988). The Royal Holloway and Bedford New College (RHBNC) Decision-Making Questionnaire (DMQ), London: Royal Holloway and Bedford New College
- Zafar, N., Saleem, S., Mahmood, Z. (2012): The development of a Self-esteem Scale for University Students, *Journal of Social Sciences*, 26-37
- Žitny, P., Halama, P. (2011): Self-esteem, locus of control and personality traits as predictors of sensitivity to injustice, *Studia Psychologica*, 53, 1, 27-40